

N:o 9.

Ank. till Riksd. Kansli d. 30 Jan. 1871, kl. 1. e. m.

*Kongl. Maj:ts nådiga Proposition till Riksdagen, om antagande af
en författning angående förändrad lydelse af 2 Kap. 11 §
Strafflagen; Gifven Stockholms Slott den 17 Januari 1871.*

Då, enligt 2 Kap. 1 § Strafflagen, böter utgöra den lindrigaste straffarten och således skola ådömas endast för jemförelsevis mindre förbrytelser, synes deraf böra följa, att den, som saknar tillgång till ådömda böter, ej i stället för dem ålägges hårdare bestraffning, än lagen för svårare brott utsätter. Att det oaktadt uti 10 § af nämnde Kap. såsom förvandlingsstraff blifvit fastställt fängelse vid vatten och bröd, som ostridigt är af svårare beskaffenhet, än den för urbota brott lindrigaste, eller enkelt fängelse, hade sin grund i lagstiftarens antagande, att ett kort, om än intensivare, frihetsstraff skulle för den dömda finnas mindre tryckande än ett dylikt straff, till tiden längre utsträckt. Denna uppfattning öfverensstämmer tvifvelsutan i allmänhet med de sakfälldes egen, synnerligen då, såsom förhållandet är med det vida öfvervägande antalet förvandlingsstraff, fråga blott är om några få dagars fängelse vid vatten och bröd; men å andra sidan inträffa äfven fall, då en motsatt åsigt hos den sakfälde gör sig gällande. För dessa fall synes billigheten bjuda, att den bötfälde lemnas öppet påfordra, att han, i stället för de ådömda böterna, få undergå enkelt fängelse. Genom en sådan den sakfälldes valfrihet, hvartill motstycke icke saknas i den nyaste utländska lagstiftningen, bör någon nämnvärd svårighet för förvandlingsstraffens verkställande i Statens fängelser icke komma att förorsakas.

Ett förslag att medelst tillägg till 2 Kap. 11 § Strafflagen införa ett stadgande i ofvanberörda syftning har derföre blifvit upprättadt; och efter att deröfver hafva hört Högsta Domstolen och Stats-Rådet, hvilkas protokoll i ämnet härhos bifogas, vill Kongl.

Maj:t alltså, jemlikt § 87 Regeringsformen, till Riksdagens antagande framställa följande förslag till

»Förordning angående förändrad lydelse af 2 Kap. 11 § Strafflagen.

Häri genom förordnas, att 2 Kap. 11 § Strafflagen skall erhålla följande förändrade lydelse:

Fängelse vid vatten och bröd ege ej rum för qvinna, som hafvande är eller barn ammar, eller för den, som yngre är än aderton år eller finnes ej kunna, utan våda för helsan, sådant fängelse undergå. I dessa fall skall den bötfällda hållas i annat fängelse tre gånger så lång tid, som han eljest skolat fängelse vid vatten och bröd undergå. Samma lag vare, om någon, som saknar tillgång till gäldande af honom ådömda böter, önskar att, i stället för det, hela bötesbeloppet motsvarande, fängelse vid vatten och bröd, undergå annat fängelse.»

Kongl. Maj:t förblifver Riksdagen med all Kongl. nåd och ynnest städse välbevågen.

C A R L.

Axel Adlercreutz.

*Utdrag af protokollet öfver justitie-departements-ärenden, hållet in-
för Hans Maj:t Konungen i Stats-Rådet i Stockholms slott
Fredagen den 2 December 1870,*

i närvaro af:

Hans Excellens Herr Justitie-statsministern *Adlercreutz*,
Hans Excellens Herr Statsministern för utrikes ärendena, Grefve *Wachtmeister*,
Statsråden: *Bredberg*,
Abelin,
Berg,
Friherre *Leijonhufvud*,
Wern,
Wennerberg,
Bergström,
Friherre *Alströmer*.

Hans Excellens Herr Justitie-statsministern yttrade:

»Då i Strafflagen den 16 Februari 1864 stadgades, att böter, som blifvit någon ådömda, skola vid bristande tillgång till deras gäldande förvandlas icke till enkelt fängelse, utan till fängelse vid vatten och bröd, skedde sådant under antagande att ett kort, om än intensivare, frihetsstraff skulle för den dömda finnas mindre tryckande än ett dylikt straff, till tiden längre utsträckt. Ehuru jag är öfvertygad, att denna uppfattning i allmänhet öfverensstämmer med de sakfälldes egen, synnerligen då, såsom förhållandet är med det vida öfvervägande antalet förvandlingsstraff, fråga blott är om några få dagars fängelse vid vatten och bröd, inträffa dock å andra sidan äfven fall, då en motsatt åsigt hos den sakfällde gör sig gällande. För dessa fall synes billigheten bjuda, att den bötfälldes lemnan öppet påfordra, att han i stället för de ådömda böterna får undergå enkelt fängelse, såsom utaf de allmänna straffarterna den svårare, hvilken i ordningen följer närmast efter böterna. Genom en sådan den sakfälldes valfrihet, hvar-till motstycke icke saknas i den nyaste utländska lagstiftningen, torde, att sluta af de

meddelanden jag i denna fråga haft med chefen för Fångvårds-styrelsen, någon nämnvärd svårighet för förvandlingsstraffens verkställande i Statens fängelser icke komma att förorsakas.

Med anledning häraf har inom Justitie-departementet blifvit utarbetadt följande förslag till

»Förordning angående förändrad lydelse af 2 Kap. 11 § Strafflagen.

Med upphäfvande af 2 Kap. 11 § Strafflagen förordnas, att samma § skall erhålla följande förändrade lydelse:

Fängelse vid vatten och bröd ege ej rum för qvinna, som hafvande är eller barn ammar, eller för den, som yngre är än aderton år eller finnes ej kunna, utan våda för helsan, sådant fängelse undergå. I dessa fall skall den bötfälde hållas i annat fängelse tre gånger så lång tid, som han eljest skolat fängelse vid vatten och bröd undergå. Samma lag vare, om någon, som saknar tillgång till gäldande af honom ådömda böter, önskar att, i stället för det, hela bötesbeloppet motsvarande, fängelse vid vatten och bröd, undergå annat fängelse.»

Och hemställde Hans Exellens Herr Justitie-statsministern, att öfver detta förslag Högsta Domstolens utlåtande skulle, för det ändamål 87 § Regeringsformen öfverförmäler, medelst note ur protokollet infordras.

Denna af Stats-Rådets öfrige ledamöter biträdda hemställan behagade Hans Maj:t Konungen i nåder bifalla.

Ex protocollo

C. J. E. Åkerstedt.

Utdrag af protokollet öfver lagärenden, hållet uti Kongl. Maj:ts
Högsta Domstol Onsdagen den 14 December 1870.

Andra Rummet.

Närvarande:

Justitieråden: *Södergren,*
Cramér,
Friherre Leuhusen,
Carleson,
Wretman,
Naumann,
Huss.

Tillförordnade Revisions-sekretären Friherre Staël von Holstein föredrog i underdånighet:

Ett inom Justitie-departementet utarbetadt förslag till förordning angående förändrad lydelse af 2 Kap. 11 § Strafflagen, öfver hvilket förslag Högsta Domstolens utlåtande blifvit, för det ändamål 87 § Regeringsformen omförmåler, medelst note ur Statsråds-protokollet öfver justitie-departements-ärenden för den 2 innevarande månad infordradt; varande förslaget af följande lydelse:

Med upphäfvande af 2 Kap. 11 § Strafflagen förordnas, att samma § skall erhålla följande förändrade lydelse:

Fängelse vid vatten och bröd ege ej rum för kvinna, som hafvande är eller barn ammar, eller för den, som yngre är än aderton år eller finnes ej kunna, utan våda för helsan, sådant fängelse undergå. I dessa fall skall den bötfällde hållas i annat fängelse tre gånger så lång tid, som han eljest skolat fängelse vid vatten och bröd undergå. Samma lag vare, om någon, som saknar tillgång till gäldande af honom ådömda böter, önskar att, i stället för det, hela bötesbeloppet motsvarande, fängelse vid vatten och bröd, undergå annat fängelse.

Justitierådet Huss förklarade sig anse ifrågavarande förslag icke föranleda till annan anmärkning, än att, då förslaget endast afser tillägg till 2 Kap. 11 § Strafflagen, den föreslagna förordningens ingress torde böra erhålla en derefter lämpad förändrad lydelse.

Justitierådet Naumann yttrade:

»Redan för 60 år tillbaka har i en då nedsatt komité en högt aktad ledamot af denna Domstol med ovederläggliga skäl visat den inkonsequens, hvartill man gjorde sig skyldig, när man ville bibehålla det affiktiva straff, som fått namn af fängelse vid vatten och bröd eller hungerstraffet, under det man utdömde de öfriga kroppsstraffen. Denna mening segrade väl icke i Lagkomitén, hvilken upptog nämnda straffart såsom en svårare grad af fängelse; men att i en ny lag begagna hungerstraffet såsom *förvandlingspåföljd*, när tillgång till böter saknades, derpå torde ingen på den tiden ens hafva tänkt. På Högsta Domstolens tillstyrkan föreslog den första Lagberedningen (1842—1843) hungerstraffets afskaffande helt och hållet. Likaså den andra eller förstärkta Lagberedningen (1844). Att här upprepa de välkända grunder, som föranledde detta beslut, skulle ej vara behöfligt eller ens lämpligt. Om böters förvandling uttalas inom den sednare beredningen följande åsichter: Brott, som lagen förklarar kunna endast med böter försonas, erkännas just derigenom i sig sjelfva icke vara af den beskaffenhet, att fängelsestraff af sådan anledning bör brottslingen ådömas. Då han likväl kommer att för sådant brott undergå fängelse, sker det derföre, att han, vid bristande tillgång till böterna, ej må bli alldeles ostraffad. Fängelset i detta fall måste (långt ifrån att skärpas med hungersstraff eller dylikt) bli *mildare* än det urbotade fängelsestraffet. Beredningen föreslår derföre, att den brottslige skulle vid förvandlingsstraffets undergående erhålla särskildt rum, om tillgång dertill finnes, icke sättas tillsammans med dem som höllos i urbotade fängelse, få förskaffa sig bättre underhåll och större bekvämlighet samt icke tvingas till arbete.

Allt detta oaktadt blef väl i vår nya strafflag hungerstraffet, i likhet med andra affiktiva straff, uteslutet från skalan för de omedelbara straffen, hvilka domaren eger ådöma, men det bibehölls som förvandlingsstraff — en inkonsequens, hvilken, efter min uppfattning, utgör ett af denna lags största lyten. Den brottslige, hvars förseelse icke ens är så stor, att den förtjenar enkelt fängelse, måste undergå ett *ännu svårare* straff, så beskaffadt att vår strafflag icke ansett det vara tjenligt att i de omedelbara straffens skala upptagas, nemligen fängelse vid vatten och bröd, derföre att han är fattig, derföre att han saknar tillgång till de ådömda böternas gäldande. Om spöstraffet kunde på dess tid sägas detsamma, som nu om hungersstraffet, att det i sina ringare grader icke var för helsan vådligt, att det för fången var snart öfvergående och minskade Statens kostnader, ja att å flera orter de brottslige stodo på så låg grad af bildning och humanitet, att de föredrogo några par spö eller ris framför en

längre tids fängelse; men man fann dock detta förhållande icke tillräckligt talande för att bibehålla ett slikt affiktivt straff. Skälen dertill äro af hvar man kände.

Förslag hafva ock ingalunda uteblifvit, åsyftande att alldeles borttaga hungerstraffet ur lagen och en af Riksdagens Kamrar har för sin del beslutat denna åtgärd.

I det nu remitterade förslaget bringas frågan åter å bane, men i den form att den dömda skulle ega rättighet att *välja* mellan fängelse vid vatten och bröd eller enkelt fängelse.

Visserligen medgifves i Danmark ett slags valrätt i detta hänseende, men dermed förhåller sig sålunda: att danska strafflagen bibehållit hungerstraffet i sin straffskala, att den såsom omedelbart straff anordnat fyra slags fängelse, nemligen *a)* enkelt, *b)* på sedvanlig fängkost, *c)* på vatten och bröd, *d)* statsfängelse; att den öfverlåter åt den bötfällda att, äfven om denne har tillgång, sjelf bestämma huruvida han vill undergå fängelse i stället att betala böterna; att om han icke inom föreskrifven tid betalar hela bötesbeloppet, »træder istedetfor Bøden en i Domen fastsat, efter den Skyldiges personlige Forhold og Sagens øvrige Omstændigheder nærmere bestemt Straf af simpelt Fængsel.» Till slut heter det i samma strafflags 30 §: »Naar den Dømte fremsætter Begjæring derom for Fogden, og hans Helbredstilstand ikke er til Hinder derfor, bliver det simple Fængsel at forandre til Fængsel paa Vand og Brød.»

Att nu i vår lag upptaga endast sista punkten af denna anordning, vore ingalunda att tillråda, helst det kan ifrågasättas, huruvida med Statens pligt och värdighet som straffande makt är förenligt att sålunda dagtinga med den brottslige angående den ena eller andra straffarten; hvadan jag finner mig böra tillstyrka att heldre taga steget fullt ut genom hungerstraffets afskaffande helt och hållet, i likhet med hvad, utan afseende på de ökade kostnader, hvilka dermed möjligen kunnat vara förenade, länge sedan egt rum i de flesta andra civiliserade nationers lagar, och jag tillstyrker detta så mycket heldre, som hos oss böter, ådömda enligt s. k. ekonomiska författningar för förbrytelser jemförelsevis mycket svårare, än åtskilliga af de i strafflagen med dylikt ansvar belagda, t. ex. brott mot tullförfattningar, icke få vid bristande tillgång förvandlas till fängelse vid vatten och bröd, utan skola med enkelt fängelse aftjenas.»

Justitierådet Wretman yttrade:

»Enär, enligt min åsigt, önskvärdt vore, att fängelse vid vatten och bröd kunde helt och hållet upphöra, och jag för min del icke hyser betänklighet dervid, att eu person, som blifvit fälld till strafflagens lägsta ansvar, eller böter, men dertill saknar tillgång och följaktligen måste underkasta sig ett svårare straff eller frihetens förlust, sjelf må få bestämma det slag af fängelsestraff, han för sig anser lindrigast eller minst vanärande; samt det icke tillkommer mig att bedöma i hvad mån de förökade kostnader för Staten, som af förslaget otvifvelaktigt blifva en följd, må anses utgöra hinder för detsammas antagande, varder ifrågavarande förslag af mig lemnadt utan anmärkning.

Angående ingressen till förslaget instämmer jag med Justitierådet Huss.»

Justitierådet Carleson, med hvilken Justitieråden Friherre Leuhusen, Cramér och Södergren förenade sig, anförde:

»Den valfrihet i afseende å straffet, lagen skulle enligt förslaget medgifva den bötfällda förbrytaren, synes mig icke vara fullt öfverensstämmande med rättvisans kraf, hvilket icke tillstöder att straffet rättas mer efter förbrytarens än efter den förörättades godtfinnande, och ej heller med Statens värdighet, hvilken icke medgifver, att vid straffets verkställande Staten framträder såsom verkställare af brottslingens vilja; hvarför jag, äfven under förutsättning att mängden af långvariga förvandlingsstraff ej komme att lägga hinder i vägen för verkställigheten af ådömdt fängelsestraff i allmänhet, anser mig ej kunna tillstyrka det remitterade förslagets öfverlemnande till Riksdagen.»

Ex protocollo

C. J. Björkman.

Utdrag

Utdrag af protokollet öfver justitie-departements-ärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen uti Stats-Rådet å Stockholms slott
Tisdagen den 17 Januari 1871,

i närvaro af:

Hans Excellens Herr Justitie-statsministern *Adlercreutz*,
Hans Excellens Herr Statsministern för utrikes ärendena, Grefve *Wachtmeister*,
Statsråden: *Bredberg*,
Abelin,
Friherre *Leijonhufvud*,
Wærn,
Wennerberg,
Bergström,
Friherre *Alströmer*,
Justitieråden *Rabe*,
Huss.

Statsrådet Berg anmäldes vara af sjukdom hindrad att denna dag i Stats-Rådet uppkomma.

Hans Excellens Herr Justitie-statsministern anmälde i underdånighet:

Ett inom Justitie-departementet utarbetadt förslag till förordning angående förändrad lydelse af 2 Kap. 11 § Strafflagen, öfver hvilket förslag Högsta Domstolens utlåtande blifvit, för det ändamål 87 § Regeringsformen omförmäler, infordradt; varande förslaget af följande lydelse:

»Med upphäfvande af 2 Kap. 11 § Strafflagen förordnas, att samma § skall erhålla följande förändrade lydelse:

Fängelse vid vatten och bröd eger ej rum för qvinna, som hafvande är eller barn ammar, eller för den, som yngre är än aderton år eller finnes ej kunna, utan våda för helsan, sådant fängelse undergå. I dessa fall skall den bötfällda hållas i annat fängelse tre gånger så lång tid, som han eljest skolat fängelse vid vatten och bröd undergå. Samma lag vare, om någon, som saknar tillgång till gäldande af honom ädömda böter, önskar att, i stället för det, hela bötesbeloppet motsvarande, fängelse vid vatten och bröd, undergå annat fängelse.»

Efter att hafva redogjort för de vid förslagets granskning i Högsta Domstolen afgifna yttranden, utlät sig Hans Excellens vidare:

»För bemötande af hvad Högsta Domstolens flesta ledamöter mot förslaget anmärkt, tillåter jag mig hufvudsakligen åberopa hvad jag till protokollet anförde vid det tillfälle, då förslaget till Högsta Domstolen remitterades, samt i öfrigt erinra, att frågan här endast gäller medgifvande i lagen, att i stället för ett straff må kunna tillämpas ett annat, som af lagen sjelf förklaras vara med det förra fullt equivalent, samt att Staten vid straffs verkställande väl kan och stundom äfven bör hafva någon hänsyn till den dömdes billiga fordringar, men i sjelfva verket omöjligt kan dervid framträda såsom verkställare af brottslingens vilja, enär straffet just utgör motsättningen mot denna vilja, eller, om densamma skulle, efter brottets föröfvande, blifvit riktad till begär efter straffets undergående, den åtminstone i det hänseendet icke vidare är en brottslig vilja, utan med Statens vilja fullt sammanfaller.

Dessutom är att märka, det vår lag redan nu, utan att, efter hvad jag förnummit, rättvisans kraf eller Statens värdighet derpå ansetts i någon mån lida, i vissa fall medgifver sakfälld person valfrihet ej allenast i afseende å förhållanden, de der icke oväsentligt inverka på ådömdt straffs större eller mindre skärpa, utan äfven, om än ej i tydliga ord, i fråga om bestämmande af sjelfva straffarten.

I sednare hänseendet må blott hänvisas till 2 Kap. 9 § Strafflagen, enligt hvilket lagrum åtskillig, stundom utan tvifvel ganska betydlig egendom kan till förmån för bötfälld person fredas från utmätning för böterna, och hvarigenom alltså i månget fall förbrytaren, utan allt afseende å den förorättades åsigt eller önskan, eger att ensam bestämma, om straffet skall komma att bestå i böter, dertill han genom egendomens försäljning eller godvilliga upplåtelse till utmätning bereder sig tillgång, eller i motsvarande förvandlingsstraff.

I det förra hänseendet åter anhåller jag att få fästa Eders Kongl. Maj:ts uppmärksamhet derpå att, enligt nådiga Förordningen den 21 December 1857, vid verkställande af omedelbart ådömdt fängelsestraff, hvilket, enligt den fastställda straffskalan, utgör en svårare straffart än böter, det ankommer på den dömda sjelf att bereda sig lämplig sysselsättning medelst arbete; att det står honom öppet att begagna de bekvämligheter, som i fängelset af Staten bekostas, eller, om han så vill och kan, skaffa sig andra, samt att han har i sitt val att ånjuta den allmänna fängkost eller, om han dertill eger utväg, förskaffa sig bättre underhåll. Då nu en sådan frihet är medgifven åt den större förbrytaren, kan jag, för min del, icke finna det vara med rättvisans fordringar förenligt, att den mindre förbrytaren, som allenast af brist på tillgångar förbindras att umgälla sin förseelse med ett straff af den lindrigaste arten, skall vara ovilkorligen nödsakad att vid undergående af det honom vilkorligen åliggande frihetsstraffet nöjas med en fängkost af ännu torftigare beskaffenhet, än den som i alla händelser erbjudes den större förbrytaren, så vida nemligen å andra sidan frånträdes den förmån af förkortning i strafftiden, som vid vatten och brödstraffs undergående är en följd af skärpninngen i fängelsestraffet.

Att min åsigt i sjelfva hufvudfrågan äfven i tillämpningen gjort sig hos Högsta Domstolen någorlunda allmänt gällande, vill jag sluta deraf, att då nyligen nådansökning af en till vitesböter dömd person derstädes förekom, alla de ledamöter, som i ärendet deltog, med undantag af en, utan att något skäl anfördes och utan att, så vidt jag fattar, något sådant kunnat anföras utöfver det, som låg i sjelfva straffens beskaffenhet och den dömdes uppfattning deraf, tillstyrkte den nåd, att, derest sökanden saknade tillgång till gäldande af de honom ådömda vitesböter, han måtte få, i stället för böterna, undergå viss tids fängelse.

Mot den af en ledamot i Högsta Domstolen gjorda hemställan, att vatten och brödstraffet måtte helt och hållet afskaffas, förekommer åter, dels att under den korta tid, som förflutit sedan nya strafflagen godkändes, förhållandena icke kunna antagas hafva så förändrat sig, att den af mig förut angifna grunden till nämnda straffs upptagande såsom det allmänna förvandlingsstraffet redan skulle hafva alldeles bortfallit, dels ock att med den nu befintliga tillgången på straffanstalter synnerlig svårighet skulle möta att behörigen verkställa alla de i sådan händelse på längre tid utsträckta förvandlingsstraffen.

Jag tillstyrker alltså i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t täcktes i nådig Proposition föreslå Riksdagen att antaga följande förslag till

»Förordning angående förändrad lydelse af 2 Kap. 11 § Strafflagen.

Häri genom förordnas, att 2 Kap. 11 § Strafflagen skall erhålla följande förändrade lydelse:

Fängelse vid vatten och bröd ege ej rum för qvinna, som hafvande är eller barn ammar, eller för den, som yngre är än aderton år eller finnes ej kunna, utan våda för helsan, sådant fängelse undergå. I dessa fall skall den bötfällda hållas i annat fängelse tre gånger så lång tid, som han eljest skolat fängelse vid vatten och bröd undergå. Samma lag vare, om någon, som saknar tillgång till gäldande af honom ådömda böter, önskar att, i stället för det, hela bötesbeloppet motsvarande, fängelse vid vatten och bröd, undergå annat fängelse.»

I enlighet med Stats-Rådets öfriga ledamöters hemställan, behagade Hans Maj:t Konungen i nåder bifalla hvad Hans Excellens Herr Justitie-statsministern sålunda tillstyrkt; och skulle, i följd häraf, nådig proposition i ämnet, sådan den finnes detta protokoll bilagdt, till Riksdagen aflätas.

Ex protocollo

G. W. Westberg.